Marià Cabrerizo

Memòries de les meues vicissituds polítiques des del 1820 fins al 1836

Traducció de Rubén Luzón

institució
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació
VALÈNCIA, 2018

moment memorialística, 2

Col·lecció dirigida per
Xavier Serra

© De la traducció, Rubén Luzón Díaz, 2018
© D'aquesta edició, Institució Alfons el Magnànim
Diputació de València, 2018

ISBN: 978-84-7822-750-1
Dipòsit legal: V. 582-2018

Imprés a IMPREMTA DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

La present versió ha estat confegida a partir de la primera edició de les *Memorias de mis vicisitudes políticas desde 1820 á 1836* que l'editor i llibreter Marià Cabrerizo estampà a la seua impremta de la ciutat de València l'any 1854. Per donar una major fluïdesa a la lectura, les notes a peu de pàgina que redactà l'autor s'han incorporat en el text principal, i s'ha fet ús dels parèntesis quan ha estat necessari. Per la mateixa raó, s'han suprimit alguns documents inserits en la primera edició que podien tenir sentit per a l'autor en el moment de la publicació (atès el caràcter, en part, d'al·legat i, en part, de testimoniatge de gratitud que volgué donar al llibre), però que per al lector actual resultarien espuris i, de segur, excessivament àrids, com ara alguns certificats i documents secundaris que es feren servir en el seu procés o un recull de la correspondència que mantingué la família. Pel mateix motiu, s'han eliminat la dedicatòria inicial i la llista de «Cargos públicos y honores que he obtenido en Valencia» que tancava la primera edició. Sí que s'ha conservat, en canvi, com a capítol separat, l'oda que el poeta Lamarca dedicà a Cabrerizo.

L'EDITOR

És l'adversitat com la pluja freda, penosa i desagradable per als homes i els animals;
però ella és la que produeix les roses, els dàtils i les magranes.
Oriental

PRELIMINAR

Escrit l'agost de 1853

Segurament no publicaria aquestes memòries si no haguessen estat escrites en un temps en què el meu cor necessitava un desfogament; en aquelles hores agitades que omplin la imaginació d'un presoner, víctima de les calúmnies del fanatisme polític i religiós.

Aquest presoner, aquesta víctima, era jo; aquest fanatisme polític i religiós, el dels reaccionaris de 1823. Per això no oblide aquestes memòries; per això les mire amb la predilecció i amb l'afecte d'un pare; per això les vull traure a la llum i que els meus conciutadans contemplen la meua obra.

Hi haurà pocs homes que a través d'aquesta revolució, i de tanta rancúnia per part dels enemics, hagen vençut situacions tan feixugues com aquelles en què jo m'he trobat. Hi ha moments suprems en la vida que només són vençuts per la fe, la Providència. Jo he cregut, i he trobat consol enmig seu.

És cert que en aquell temps jo vaig ser el soroll, el moviment d'aquesta capital, commoguda pel xoc d'opinions i passions polítiques encontrades i furients, les quals van produir excessos i desordres per totes dues parts; resultats inevitables de les revolucions d'Espanya i del món, sempre que es tracte de fer desaparèixer abusos, furs i privilegis mal adquirits en temps passats i que la il·lustració del segle present rebutja. Jutjar els homes amb encert, per tant, en circumstàncies tan

crítiques és una tasca molt difícil. Aquestes circumstàncies, i no la seua voluntat, els exposen de vegades als ulls de la multitud a través del prisma de l'error. L'home observador i filòsof és l'únic capaç de jutjar amb encert.

No diré jo que per efecte de la meua joventut, inexperiència i entusiasme per la causa de la llibertat no m'hagués deixat mai dur més enllà d'allò que la prudència aconsella. Però sí que dic i repetiré que la meua ànima era massa noble en les seues aspiracions i desitjos, i massa verge en política, per haver explotat aquells esdeveniments de cap manera, o per haver ni tan sols imaginat un increment de la meua fortuna a l'ombra del meu ascendent popular. Com a regidor constitucional i oficial de la milícia ciutadana, vaig defensar coratjosament les institucions, i en èpoques per cert ben crítiques i eriçades per mil perills. Em van donar una anomenada, que després em va ser molt funesta; però obrar d'aquella manera era, des del meu punt de vista, complir com a ciutadà el jurament que havia prestat, i així ho considere encara, per més que no m'hagen estat infructuoses les lliçons de l'experiència al llarg del temps.

Els liberals que vam combatre per aquests principis l'any 1820 conservem un cor ple de fe i d'esperança pel seu triomf, i hi posem incessantment en contribució els nostres interessos; i no se'ns podrà negar el fet d'haver vessat la llavor que, tard o d'hora, ha de fructificar a Espanya, encara que els qui ens han reemplaçat no hagen estat els més destres a l'hora d'aclimatar-la i de difondre el benestar en les classes treballadores, que són el veritable suport del tron. Si més no, podrien reconèixer que deuen als nostres esforços l'alt lloc que ocupen.

He d'advertir així mateix que la causa que va influir més en la meua designació pel vot públic en els primers dies de

la revolució del 20 per exercir els càrrecs de confiança va ser el bon concepte de què gaudia entre els meus conciutadans pels lleials serveis que vaig prestar en la Guerra de la Independència, ja que en aquesta guerra, tot i ser encara jove, ja hi vaig fer els sacrificis que la meua escassa edat i les meues facultats em permetien, alguns dels quals figuren en aquestes memòries en documents justificatius que m'honren bastant; i per bé que aquest bon concepte em va conduir a la desgràcia, també aquells serveis van contribuir en gran manera al feliç desenllaç de la terrible causa que posteriorment es va engegar contra meu. Però si és cert que l'home es veu arrossegat algunes vegades per l'imperi de les circumstàncies, no per passions de mala llei, no ho és menys que la Providència combina i disposa en el curs de la seua vida els incidents que el poden salvar. En l'ordre de les revolucions, la meua existència és providencial. El lector se'n convencerà després d'haver llegit aquestes memòries.

Encara recorde dies amargs en la història de la meua vida. Desgràcies terribles i immerescudes, que van tenir fi amb la llibertat que vaig aconseguir el 1825. Posteriorment, en una època més recent (el 1835), va tenir lloc en aquesta capital una oscil·lació política, en la qual no vaig intervenir en absolut, ho jure per la cosa més sagrada del món; no obstant això, una certa classe d'homes em va jutjar una altra vegada de manera apassionada i covarda, i vaig sofrir una deportació d'un mes i mig. Un atemptat com aquell, inevitablement, va afectar el meu ànim d'una manera més fonda que totes les persecucions que vaig patir en els tres anys de presons i calabossos pels anomenats reialistes. L'enveja dels meus èmuls: heus ací els elements que em van afectar en aquella anomenada mesura governativa, sense que per aquesta raó deixés de ser un abús bàrbar. I això inclina a creure que la major

part de les persones que van ser aleshores arrabassades de les seues famílies degueren ser-ho amb la mateixa mena d'abús, del qual faré una ressenya al final d'aquestes memòries.

Des d'aleshores fins a la data en què escric aquest preliminar, he exercit a València una marcada influència, i tot i conèixer bé els meus enemics, hi he estat generós; ningú per culpa meua no ha vessat cap llàgrima, mentre que jo els he prestat suport més d'una vegada. Això és notòriament públic, em plau dir-ho, i per aquesta raó m'he guanyat l'apreciació inestimable dels meus conciutadans, amics i adversaris, que m'han nomenat successivament per a l'execució de diversos càrrecs públics, reservats únicament a les persones d'intel·ligència, garantia i reputació social.

Aquesta predilecció ha compensat amb escreix tots els meus patiments anteriors. Tinc també la satisfacció d'haver estat condecorat per S. M. la nostra graciosa reina Isabel II amb la creu de Cavaller del Reial i Distingit Orde de Carles III, i amb la de primera classe consignada al valor cívic, en recompensa dels meus serveis i patiments per la pàtria, i dels meus avenços artístics.

Però atès que a València no se m'ha conegut sinó com un jove més entre tants aragonesos que hi acudeixen en cerca de col·locació, em sembla oportú manifestar els motius que m'hi van conduir des de Saragossa, on vaig rebre la meua primera educació, i em veuré obligat també a entrar en altres explicacions que repugnen a les meues idees per la seua naturalesa, però que no puc deixar passar desapercebudes.

Vaig arribar, doncs, a València als setze anys, sense altre patrimoni que el meu geni, però molt proveït de recomanacions, ja que a tots els familiars de S. E. el senyor arquebisbe Company, que havien estat a Saragossa, i del palau dels quals era llibrer el meu principal, els vaig deure un afecte i una estima tals —particularment al seu tresorer, el senyor Antonio

Carrera, aragonès també— que quan es van traslladar a València em van instar que hi vingués quan ja fos més gran, oferint-me la seua protecció en aquesta capital. Verificada, doncs, la meua vinguda, cap d'aquells subjectes no va faltar a les promeses que em van fer, particularment el senyor Antonio Carrera, que em va presentar als tallers dels famosos enquadernadors Beneito i Carsí, en els quals vaig treballar durant algun temps. Però a dir veritat, no era aquella opció la que simpatitzava més amb les meues idees, ni la que em descobria un avenir més elevat. Em semblava poca cosa el mecanisme de l'enquadernació, per perfecte i enginyós que se'l supose; vaig proposar al meu director que em col·loqués en una casa de comerç per instruir-me en els negocis, i ell va accedir a la meua demanda. Amb això, jo flotava en el meu element, i durant sis anys que vaig romandre solter no em va mancar res amb uns protectors tan benèfics; fins i tot em dispensaven tolerància en les meues entremaliadures, que en realitat no van ser migrades quant a afers amorosos propis de l'edat, fins que va arribar el cas de pensar seriosament a prendre estat i establir la meua llibreria. El meu baptisme social, doncs, el vaig rebre a València, i hi deu haver pocs naturals que li tinguen més afecció que jo i que n'admiren més les belleses.

Vaig obrir, doncs, la meua llibreria l'any 1811, i hi vaig continuar no amb el caràcter de simple venedor de llibres, sinó com a editor propietari. Fins a l'any 14, les meues operacions mercantils van ser conformades als escassos fons de què podia disposar, però estudiava les necessitats literàries d'aquella època. Per tant, em vaig posar en relació amb els literats més acreditats de València i d'altres llocs, i vaig donar principi a les operacions esmentades a una escala més gran. El meu primer assaig va ser la traducció del *Itinerario descriptivo de España*, dos volums en quart amb vint-i-nou

mapes. És una obra interessant, escrita en francès pel senyor Alexandre Laborde per facilitar la conquesta d'Espanya als seus paisans, en la qual presenta les rutes als mapes i descriu el terreny, els seus productes i la seua població, alhora que dona una completa estadística dels pobles més notables de cada província.

Aquesta obra va obtenir un resultat feliç, i em va estimular a abordar empreses literàries més grans. A aquest resultat no hi va contribuir poc la correcció de la traducció, obra del savi i modest P. Fr. Jaume Villanueva. El pròleg del traductor espanyol és un tros d'elegància i puresa del nostre idioma. Es trobava aleshores retirat com a confessor al convent de religioses magdalenes (ara mercat nou); el retir silenciós d'aquest convent allotjava un d'aquells barons savis i virtuosos que Espanya produeix de tant en tant, però que paguen tribut a l'enveja i l'emulació amb persecucions que no pel fet de ser honroses per a la víctima li deixen de resultar doloroses i sensibles, per més que la posteritat llance el seu just anatema contra els seus botxins.

A aquest afortunat assaig el va succeir la publicació d'una col·lecció de novel·les, que va arribar a estar composta de setanta volums i d'altres obres de mèrit reconegut, els productes de la qual van excedir els meus càlculs mercantils, perquè van ser rebuts amb un entusiasme fora mida. Va arribar l'any 20; en aquell temps gaudia ja la meua casa de reputació i fortuna, però va ser també aleshores que van començar les revoltes polítiques. M'hi vaig trobar embolicat, i endut per l'ardor juvenil, vaig descuidar els meus interessos. Finalment em van fer presoner, i durant els tres anys de la meua reclusió, van desaparèixer de casa meua en metàl·lic i efectes més de 30.000 duros. Quedava, tanmateix, l'home en la flor de la seua edat, laboriós i entès, per aixecar els seus negocis decaiguts i restituir l'activitat a les seues operacions. Així ho vaig fer, i al cap

de pocs anys vaig recobrar ja una posició molt avantatjosa entre els del meu comerç. Cent vegades que hagués de nàixer, cent vegades que m'hi dedicaria, perquè resulta una cosa tan agradable per a un home de geni…! Una llibreria de reputació pot considerar-se un veritable ateneu. A la del meu principal de Saragossa hi concorria la part més distingida i selecta en literatura i posició social d'aquella població: magistrats, canonges, advocats... S'hi discutien punts de literatura i s'hi citaven els bells trossos dels nostres autors; jo, mentrestant, els escoltava silenciós i admirat. I encara recorde els elogis que feien d'obres com ara el «Salm 136, *Super flumina Babylonis*», de Malón de Chaide, en el seu famós llibre *La conversión de la Magdalena*, el rar mèrit del qual coneix poca gent; el preciós cant 15 de *La Araucana* d'Ercilla, en el qual es descriu amb una propietat admirable l'horrorosa tempesta que van passar els nostres marins al riu Maule; la cèlebre *Profecía del Tajo*, del sublim Fray Luis de León; el *Razonamiento de don Quijote con los cabreros* («Dichosa edad», etc.), la saborosa invectiva al *Murciélago alevoso* del P. M. González («Estaba Mirta bella», etc.)… Jo assaltava en les meues hores lliures totes aquestes produccions i altres que sentia citar com a models; m'amerava de la seua lectura, devorant-les i retenint-les en la memòria feliç que dec a la natura. Com d'agradables em són encara aquests records!

He dit que cent vegades que nasqués, cent vegades que em dedicaria al comerç de llibres, perquè el considere noble i honrós, i com diu un autor francès, «els llibres governen el món; això explica l'exercici tan distingit del noble art de la impremta i dels llibrers editors».

(Segurament no comparteix aquestes idees l'autor d'una certa obra que va eixir a la llum en aquesta capital a principis de l'any passat, en la qual, empunyant el fuet de Juve-

nal i Horaci, redueix a la categoria d'artesans els llibrers i els impressors, declamant contra l'abús de deixar-los anar solts, sense cursar abans alguns anys de llibreria i premsa… No hi ha dubte que a aquest autor satíric se li degué fer agre a l'estómac algun llibrer editor, i que els vapors li van pujar al cap, per no haver admès l'editor les proposicions que l'autor li va fer per a la impressió del seu cartipàs… M'abstinc de qualificar un desfogament tan pobre).

He manifestat que vaig venir de Saragossa a València sense cap patrimoni. El meu poble natal es La Vilueña, partit de Calataiud. Els meus pares eren el senyor Juan Miguel Cabrerizo y Pérez, llaurador hisendat, ric en algun moment, cavaller infançó i gentilhome, i la senyora Isabel Ana Bascuas y Gea, també de família noble. El meu pare es va casar en una edat bastant avançada amb la meua mare, que encara era molt jove, i que no va aportar al matrimoni més que la seua bellesa corporal i un cor encara més bonic. D'aquesta unió en vam nàixer onze germans, dels quals jo, que era el més menut, vaig ser l'únic que va eixir de casa cap a Saragossa a instàncies d'un parent que teníem en aquella capital. Aquest parent em va col·locar a la llibreria del senyor Francisco Ruiz, quan jo tenia onze anys.

Quan em vaig traslladar de Saragossa a València vaig passar pel meu poble. El meu pare ja no existia, i vaig tenir el trist consol d'abraçar la meua mare viuda… Pobra mare! Què diré per elogiar-te que no siga una justícia retuda a les teues virtuts! Tenia el cor més compassiu que un mortal pogués tenir. No hi havia cap pobre que arribés a la nostra porta sense ser socorregut amb pa i vi. Ella mateixa els servia: és com si l'estigués veient ara mateix… Mare del meu cor…! I vas arribar a patir necessitats tot i ser tan bona! Què no donaria ara per tenir-te al meu costat i indemnitzar-te dels teus patiments! El Senyor

se te'm va endur abans que jo disposés de mitjans per alleujar les teues penes… Ara et consagre el tribut de llàgrimes filials que es desprenen dels meus ulls. En el moment en què escric aquestes línies em sembla veure't a les eres del poble donant-me l'últim adeu… Sí…, les vesse, perquè com diu el poeta:

Les llàgrimes no deshonren
quan es plora per amor.

Els meus pares, doncs, carregats de fills, es van desprendre de les seues hisendes, dotant-los a mesura que anaven prenent estat. Després de la defunció del meu pare, la casa patia d'any en any una notable decadència. Jo em trobava aleshores, com he dit, a Saragossa, com a únic membre en tota la meua família que no ha seguit l'honrosa classe de llaurador, si n'exceptuem algun altre que, seguint els estudis, es va acontentar de ser capellà de la seua església. Al meu poble es menystenia el fet que les joves es casessen amb un *oficial* (així anomenen els artesans). Hi ha una mena d'honrada aristocràcia agrària que no deixa de perjudicar la col·locació de les solteres.

He manifestat que descendisc d'una família noble, i encara que estiga sancionat pels governs il·lustrats del segle present que els timbres més gloriosos de noblesa són aquells que l'home adquireix pels seus talents i pels eminents serveis prestats a la seua pàtria, vull consignar en aquestes memòries que, malgrat les meues persecucions i reclusions en castells i calabossos, no per això he entelat de cap manera el meu nom; al contrari, el fet d'haver sofert per una causa tan noble és per a mi un timbre més.

Tot seguit respondré —ben a desgrat meu, perquè repugna a les meues idees— a cert article imprès a València adreçat a mi que no he de passar per alt, perquè conté un

cert regust d'orgull aristocràtic que mereix contestació del modest ciutadà.

En aquesta capital es publicava l'any 1836 un periòdic anomenat *La Verdad*, d'idees moderades o, com se'n deia aleshores, de *just mitjà*. Els seus redactors, duent-les fins a l'exageració, afectaven aquella intolerància que s'estén de les passions a les persones, i com que jo no els devia inspirar naturalment grans simpaties, em van convertir en blanc dels seus atacs i dels seus sarcasmes, que, a falta d'ocurrències, abundaven de plagasitats de mala llei. Una vegada que es van ocupar dels meus viatges per França, les vores del Sena i les ribes de la Garona, tancaven el seu article amb l'acudit següent: «*Cabrerizo* és el mateix que *cabrer*, i *cabrer* és el qui guarda *cabres*, etc.». Amb això es pensaven sens dubte que em rebaixaven, tot posant en ridícul el meu cognom, sense saber que aquest cognom es podria elevar fins a les esferes aristocràtiques d'alguns d'ells.

Cabrerizo és sinònim de militar valent; és sinònim d'un dels conqueridors del regne de Nova Granada el 1538, sota el comandament del general en cap Quesada. Els seus descendents van tornar a Galícia i van passar a Aragó, on es van establir a Ateca i La Vilueña. Els seus blasons són antiquíssims i nets; la casa posseeix el seu escut d'armes, i a qui ho pose en dubte, li és facilíssim convèncer-se'n consultant *La biblioteca alfabética nobiliaria*, que existeix al Reial Arxiu de la Cort, volum 9, pàgina 90, cognom *Cabrerizo*.

No es limiten a èpoques tan remotes els timbres de la meua família (Arxiu d'Aragó). Sota el regnat de Felip IV, en els temps de l'alçament dels catalans i de la guerra que va ocasionar, el meu quart avi, el senyor Jacinto Cabrerizo y Navarro, es va presentar als camps de Fraga per servir S. M voluntàriament i al seu càrrec, havent merescut pels seus fets d'armes ser armat cavaller al capdavant de l'exèrcit pel gene-

ral Orozco, marquès de Montara, i amb l'alt honor que S. M. deixés consignades, en la seua reial gràcia, aquestes paraules: «Tenim en consideració els mèrits lloables contrets per tu, el nostre estimat Jacinto Cabrerizo y Navarro, natural de la vila de La Vilueña; la teua provada lleialtat, i els serveis prestats a Nos per tu i pels vostres antecessors. Totes aquestes coses, sobre les quals hem meditat molt, ens mouen a honrar-te a tu i als teus amb el títol d'honor i dignitat que es dirà, i perquè ens consta també que descendeixes d'una família i ascendència nobles, etc., etc., etc.». (Un altre escut d'armes).

Confie que la insensata presumpció dels periodistes esmentats servirà de disculpa d'aquesta digressió que voldria haver evitat, tot i que estic content d'haver-los fet veure que no solament és *Cabrerizo* qui guarda cabres, segons el diccionari de la llengua que citen amb graciós recalcament, sinó també qui conquereix regnes, així com qui guarda i defensa trons i llibertats públiques; i que més d'un títol tindria per una gran satisfacció realçar el seu llinatge amb els timbres i els privilegis que ennobleixen el meu, per més que amb el pas del temps alguns dels seus individus hagen esdevingut simples llauradors de jovada i atifells, calçant el coturn de l'avarca quan van a treballar en les seues labors.

Fa tres segles que la meua família habita aquelles muntanyes, ocupada sempre amb l'esteva, l'aladre, el pàmpol i el fruit de les seues vinyes, i sempre en decadència; i pels pobles immediats al meu hi ha molts infançons que es troben en el mateix estat. De tot això en podem deduir que després que els seus antecessors van prestar serveis assenyalats als monarques i a la seua pàtria amb la lleialtat d'aquells temps, es retiraven a les seues cases satisfets només amb l'honra que els seus reis els dispensaven, i sense pretensions de cap altra mena que poguessen fer malbé els interessos dels pobles. I

dic pretensions perquè la societat actual marxa de tal manera que tot s'hi compta i descompta, com ara les lletres de canvi; i, així com hi ha la lleialtat constant, hi veiem alhora el perjuri sòrdid i meditat, amb la trista experiència de veure qüestionades les firmes més sòlides.

La pura noblesa, la lleialtat als seus monarques, els defensors heroics de les llibertats aragonesa i castellana, existeixen encara en la vostra raça, honrats infançons nobles de muntanya, perquè els vostres cors no s'han corromput pel contacte fal·laç dels cortesans.

I finalment afegiré que vull publicar aquestes memòries perquè tinc a la meua disposició tipus i premses; i per més que no tinga pretensions com a escriptor ni aspire a la glòria literària, crec que no se'm negaran algunes consideracions pel fet d'haver sostingut sense minva la reputació de què la impremta valenciana ha gaudit des de la seua invenció.

Confie que els amants de les glòries valencianes no titllaran d'inoportú el record que em permet, a propòsit de la impremta valenciana, citant el que en diu l'escriptor Josep Villarroya en la dissertació que va imprimir el 1766 sobre el seu origen i la seua introducció a Espanya. En aquest escrit hi prova que la València dels edetans va ser el lloc on es va fer la primera impressió l'any 1474; el llibre es titulava *Obres e trobes en lahors de la Verge Maria*. El febrer de 1475 es va concloure el *Comprehensori o vocabulari llatí*, i el mateix any es va imprimir també una obra del famós Ramon Llull, titulada *Liber divinalis*. El 1478 es va traure a la llum una traducció de la Bíblia en llengua valenciana, que va fer el savi cartoixà germà de l'apòstol valencià sant Vicent Ferrer. Amb el pas del temps, fins al moment present, València no ha descendit de l'altura del seu origen il·lustre. Els noms de Palmart i Mey, així com, posteriorment, els de Monfort, Orga i altres al cap-

davant d'edicions magnífiques i correctes, són monuments vius de la supremacia de l'art tipogràfic a la nostra capital.

Ací tanque els meus apunts preliminars per entrar en la relació que fa el presoner dels seus infortunis, a la qual m'ha semblat prudent donar un colorit una mica menys fort i recarregat en alguna de les seues tintes, ja que es ressenten d'aquella força de raó difícil de descriure en llenguatge temperat quan l'ànima es troba agitada i el sentiment domina la reflexió. Fet aquest advertiment, escoltem el presoner amb la indulgència que mereix arran de la seua situació.

MEMÒRIES DE LES MEUES VICISSITUDS POLÍTIQUES DES DEL 1820

Escrites a les torres de Quart el 1824

Tinc necessitat de parlar amb els homes per donar esplai al meu cor, però m'ho impedeix la reclusió i la incomunicació en aquesta presó. Els vull dir quanta és la perversitat hipòcrita d'alguns i les passions minvades d'alguns altres, i prenc la ploma per narrar la persecució llarga i atroç que em fan patir, acumulant calúmnies i falses declaracions, amb les quals m'han format cinc processos alhora —per haver pertangut a societats secretes, per regidor constitucional l'any 23, per l'embarcament d'alguns individus tinguts per desafectes a la Constitució, per expressions formulades contra S. M. i per causa de fe (per haver venut llibres prohibits, per haver parlat contra els frares, etc., etc., i per haver-se imprès en la meua impremta l'almanac de 1822 sense el signe de la creu, etc.)—; declaracions prestades per persones menyspreables, instruments conegudament venals d'altres de més vàlua i de cor maligne.

Em trobe en el cas de traçar aquestes memòries, atès que Espanya —no solament el regne de València— ha estat informada pels diaris del meu empresonament als camps de Morvedre, i com que s'ha mostrat interessada per la meua sort en sentits oposats, em correspon patentitzar la veritat dels fets.

Les meues relacions dins i fora de la Península pel meu comerç de llibres, així com pels meus càrrecs de regidor ins-

titucional el 1823 i de capità de caçadors del segon batalló de nacionals, m'havien donat a conèixer com un jove de cor verge en la política i esforçat en el civisme. Però, tal com s'esdevé sovint en les revolucions, hi va haver ocasions difícils en què em vaig veure en la necessitat imperiosa de xocar cara a cara amb les disposicions desencertades del cap polític i d'altres autoritats militars de València respecte a les desagradables idees que hi havia entre els milicians nacionals i la cavalleria del rei, d'una banda, i els soldats dels regiments de Zamora i d'Artilleria, de l'altra banda. (Més avant es demostrarà en aquests apunts qui tenia la raó en aquelles conteses. Esdeveniments posteriors van palesar i justificar com eren de prudents les meues observacions.)

Deixaré també consignats en aquestes memòries certs principis que les circumstàncies que he travessat m'han fet rectificar, els quals podran ser útils en el futur als meus conciutadans, en la mesura que els donaran a conèixer que els homes d'antecedents religiosos i socials millors i més purs, i amb un cor honrat que batega solament pels interessos de la seua pàtria, solen ser les primeres víctimes en temps de revoltes, ja que només tenen la probabilitat de prosperar-hi militars ansiosos de glòria, empleats i ganduls sense estat social. Aquestes revoltes causen la ruïna de ciutadans laboriosos amb una modesta fortuna que s'han deixat dur per un entusiasme probablement sant, però moltes vegades fatal en les seues conseqüències.

Els podrà servir d'exemple saludable el fet de veure'm presoner en calabossos llòbrecs com el de les Lleoneres de Morvedre, on vaig ser posat en capella amb els meus companys de desgràcia, el senyor Antoni Guiral —alcalde primer constitucional de València— i el senyor Josep Calpe —tinent de la milícia nacional—, perquè fóssem afusellats l'endemà, tràn-